

Tisková zpráva: Kim de l'Horizon: *Knihy krve*

V českém překladu vydáváme *Knihu krve*, o které se v době vydání německého originálu před víc než rokem hodně mluvilo. Román queer autora*ky Kim de l'Horizon (nar. 1992) je silnou výpovědí o zaplňování mezer ve vzpomínkách. *Knihy krve* otevřeně reflektuje problémy spojené s přijetím vlastního těla i sebe sama ve společnosti, která není zvyklá používat jinou než binární mřížku, striktní dělení na buď muž, nebo žena.

Kim de l'Horizon za svůj debut získal*a několik prestižních literárních ocenění včetně Německé knižní ceny nebo Švýcarské knižní ceny, práva na překlad se prodala do šestnácti zemí.

Knihy krve není žádným sezonním skandálem, ale umělecky a literárně hodnotným dílem, v němž autor*ka velmi kreativně pracuje s jazykem; ostatně pochází z Bernu a žije v Curychu, takže tematizuje například používání francouzských výrazů v němčině, přechází mezi různými dialekty, zahrnuje sebe i své hrdiny výrazy z queer komunity včetně těch vulgárních, které používá homofobní část populace, vytváří vlastní slova a jednu z kapitol dokonce napsal*a odzadu (knihu je nutné otočit) a původně v angličtině, kterou následně nechal*a přeložit do němčiny pomocí překladače DeepL. Nešlo o prvoplánový experiment, cílem bylo nechat vyniknout autorovu*činu nedokonalou angličtinu. Všechny tyto jazykové zvláštnosti poukazují mimo jiné i na to, jak moc nás náš jazyk formuje, nakolik se jazyk, který používáme, vztahuje k realitě a jak jí může manipulovat nebo ji měnit. Ostatně autor*ka se několikrát odvolává například na Derridu nebo Foucaulta a jejich pojednání o jazyce. Slovní hříčkou je i samotný název knihy: *Blutbuch* znamená nejenom knihu krve, tedy rodokmen, ale je také označením pro břicho nebo červený buk. Právě takový exotický strom rostl v zahradě, kde vyrůstal*a hlavní hrdina*ka, a i po jeho původu teď pátrá. Svým způsobem úsměvný je pak v českém překladu výraz „bukvice“ běžně používaný pro zesměšnění gayů, tady díky vztahu ke skutečnému buku získává ještě další nezamýšlený význam — což prý autora*ku, když se o této češtinářské specialitě dozvěděl*a, nadchlo.

Rovněž po obsahové stránce jde o silnou výpověď: autor*ka se obrací ke své babičce Rosemarii, která trpí demencí, píše pro ni a o ní, o všem, co babička zapomíná. Zároveň se ale ukazuje, že když je vaše tělo a vztah k němu předmětem neustálého vyjednávání a hledání výrazů, jež často ani neexistují nebo se jimi mlčí, vzpomínky se skládají složitě, zvláště ty vlastní. Babička sice mluvila, co si dítě pamatuje, puslu nezavřela, ale o tom, o čem by bylo třeba mluvit (a co bolestně vystupuje během čtení mezi řádky), se nezmínila ani slovem. *Knihy krve* vypráví i o dospívání a vymezování identity, je do značné míry emancipační, pracuje s nahlížením osobních i rodových traumat. Je dedikovaná „Mým ženským mořím“, což odkazuje na jazykovou hříčku, která je pro knihu klíčová. V jejím středu stojí vztah hlavní*ho hrdiny*ky k matce, které říká méri, a k babičce oslované grosméri: „V jazyce poděděném po tobě, tedy v mojí mateřštině, se matka řekne MEER, což znamená moře. Takže se vlastně říká MOJE MOŘE. Odkoukali jsme to z francouzštiny, ze slova mére. Prostě méri. Otec je PEER jako pére. Tedy pér. A babička tím pádem GROSSMEER neboli VELKÉ MOŘE. Grosméri. Ženy mého dětství představují živel, oceán.“

Pátrání po rodinné historii se tady děje víceméně po ženské linii, jinak, než jsme zvyklí v tradičním pojetí rodokmenů.

Číst *Knihu krve* je nezvyklý zážitek, je to strhující text, který vtahuje a zároveň budí otázky a nutí čtenáře zpochybňovat to, co považuje za samozřejmé.

Podobně intenzivní zážitky spojené s knihou nás v Hostu provázejí už od prvopočátku. Její akvizici popisuje Nikola Kochová, která má nákupy práv na starosti:

„*Kniha krve* zaujala naši pozornost už brzy po svém vydání v němčině v létě 2022. S agenturou, která autora*ku zastupuje, jsme v dlouhodobém přátelském kontaktu a finálně jsme si nabídku na práva nechali na frankfurtský knižní veletrh. V té době už jsme věděli, že se jedná o výjimečný text, který nejen že otevírá ožehavá témata — a také provokuje —, ale je také literárním zážitkem, experimentem a pořádným překladatelským oříškem. V čase Frankfurtu se tradičně uděluje Německá knižní cena — a Kim de l'Horizon se stal*a jejím držitelem*kou. Okolo autora*ky i knihy se tak strhla neuvěřitelná bouře zájmu a my jsme rádi, že se nám podařilo práva získat. Tím cesta k českému vydání teprve začala. Překladatelka Jana van Luxemburg stála před mnoha nelehkými překladatelskými rozhodnutími. Zúčastnila se i mezinárodního workshopu, který byl svolán na popud autora*ky. Překladatelé z různých jazyků a jazykových skupin mohli porovnávat jednotlivá řešení více či méně vhodná pro daný jazyk. Autor*ka překladatele nabádal*a ke kreativě a spolupracoval*a i na přijímání některých překladatelských rozhodnutí. *Kniha krve* je velice nevšedním románem jak obsahem, formou, tak i autorovým*činým vřelým a otevřeným přístupem k překladům i prezentaci knihy.“

Pro překladatelku Janu van Luxemburg byla *Kniha krve* tím nejsložitějším, co dosud překládala. Níže vám nabízím obsáhlejší rozhovor, který můžete využít nebo z něj citovat (stejně jako z přímé řeči Nikoly Kochové), popřípadě vás s překladatelkou mohu propojit kvůli přípravě vlastního rozhovoru.

Recenzní výtisk knihy vám ráda zašlu.

Fotografii autora*ky ke stažení najdete na webu Hosta v sekci Pro média.

Rozhovor s překladatelkou:

Jak může někoho ohrožovat rtěnka na cizích rtech, být lemovaných vousy?

„*Kromě aktuálního tématu nebinarity přináší Kniha krve pohled do života zdánlivě běžné rodiny se spoustou kostlivců ve skříni — a že takových rodin je!*“ říká překladatelka *Knihy krve* Jana van Luxemburg.

Při překládání knihy jste si musela poradit s mnoha jevy, byť autor*ka „své“ překladatele předem poučil*a, jak s jazykem nakládat, že je dobré být kreativní. Co pro vás bylo nejsložitější a proč?

Zpočátku jsem si myslela, že nejobtížnější bude překlad dialektu, ale různé překladatelské výzvy se v textu objevovaly mnohem častěji. Velmi mně při práci pomáhal dopis autora*ky adresovaný překladatelům, kde nabádal*a ke kreativě. Největším přínosem ovšem bylo osobní setkání na workshopu ve Švýcarsku, kde Kim de l'Horizon ochotně vysvětloval*a své myšlenkové pochody, které z textu nejsou vždy dostatečně patrné, a odpovídal*a na nejrůznější dotazy. V té době už jsem měla většinu knihy nahrubo přeloženou, takže jsem pak mohla provést potřebné úpravy.

Ukažme na příkladu, co bylo třeba v souvislosti s překladem řešit: v předmluvě ke knize vysvětlujete třeba vznik slova *grosméri* (babička), ale jak jste uvažovala o tvaru *pragrosméri* (prababička) nebo *prapragrosméri* nebo o tvaru *pragrospér*? Byly ve hře i jiné varianty?

Výraz *grosméri* do textu zapadl hladce, u složenin s předponou *pra-* a *prapra-* to „láska na první pohled“ nebyla. Nejprve jsem si je napsala na papír vedle variant s ponechanou německou předponou *Ur-* a následně porovnávala. Německou předponu jsem víceméně okamžitě vyloučila, slova nevypadala hezky a na první pohled působila méně přehledně. I čtenáři, kteří nevládnou němčinou, by se sice určitě dovtípili, o co jde, ale česká předpona *pra-* se mi zdála lepší volbou.

Jak je to s používáním hvězdiček v textu v případě, že je třeba vyhnout se například generickému maskulinu, v knize se běžně používá například výraz kamarád*ka.

Hvězdičku jsem používala pouze tam, kde byla i v originále, autor*ka si přál*a hvězdičky zachovat. V této souvislosti třeba nepřicházelo v úvahu přidávat další hvězdičky, aby se neztratily ty původní. Především by se ale kniha zcela „zahvězdičkovala“ a stala by se nečitelnou. Díky přednášce nazvané Základní principy inkluзивního jazyka jsem se seznámila s možnostmi překladu nebinární mluvy a mírou jejich přijímání LGBTQ+ komunitou. Zvolila jsem jednu z nejvíce doporučovaných možností, kombinaci první osoby jednotného a množného čísla, například „šli jsem“. V druhé části knihy však hlavní osoba častěji popisuje zážitky s přáteli, takže výrazy typu „šli jsem“ se ocitaly blízko běžné první osoby množného čísla „šli jsme“, což bylo na úkor přehlednosti textu. Snažila jsem se tedy co nejčastěji používat historický prézens a neutrální výrazy. Na workshopu autor*ka s tímto řešením u slovanských jazyků souhlasil*a, následně jsem tedy takto nahradila veškerý minulý čas v první osobě jednotného čísla. Vzpomínky na dětství jsem zachycovala středním rodem (to dítě), což zároveň odpovídá rozporupným pocitům dítěte, které se i přes naléhání okolí neumí rozhodnout, zda je dívka, nebo chlapec.

Jaká je pro vás zkušenost s překladem *Knihy krve* a co si z něj odnášíte třeba pro další překlady a vůbec pro práci s jazykem?

Určitě jde o neocitelnou zkušenost, *Knihy krve* byla po jazykové stránce opravdovou výzvou. Autor*ka sice dal*a překladatelům*kám poetickou volnost, ale bylo třeba dávat pozor na rytmus, zachovávat různé styly, popasovat se s klíčovými slovy, aniž by zmizela jejich přidaná hodnota, poradit si s veršovanými úseky, které v sobě skrývaly víc, než bylo na první pohled patrné, uvěřitelně přeložit větší úsek psaný dialektem, aby zároveň na české čtenáře působil opticky stejně jako originální verze na čtenáře z německy mluvících zemí. Zcela jistě mě tato zkušenost ovlivní i v další práci.

***Knihy krve* je vnímána primárně jako kniha napsaná nebinární osobou. Jaké jsou ale její kvality?**

Zaujme hlavně tím, že se vymyká všem škatulkám. Každá kapitola je psaná jiným stylem a jazykem. Kromě aktuálního tématu nebinarity přináší také zajímavý pohled do života zdánlivě běžné rodiny se spoustou kostlivců ve skříni — a že takových rodin je! Zmatek v duši, negativní vztah k tělu či pocit vykořenění rovněž rezonují v každé době, a to napříč celou společností. Kapitola „Pátrání po dětství“ pak představuje pozoruhodnou sondu do hloubky dětské duše.

Zaujala mě tato citace v knize: „Psaní Derrida vnímá jako pharmakeiu, farmacii: manipulaci s pharmakonem, substanci, která může být jedem, drogou, může škodit i pomáhat, léčit, hojit. Pharmakeia je ovšem zároveň — podle mého nedávného zjištění — zastaralý výraz pro čarodějnictví, pro manipulaci s látkami, které umí rány otevírat i léčit.“ Když se na *Knihu krve* podíváme z této perspektivy, je právě tím — může škodit, když ji budeme vnímat jen jako senzaci, ale léčit, když odhlédneme od toho „skandálního“ v ní a budeme ji chápat jako lék...

Ano, souhlasím, vnímám to stejně. Kniha vyvolává a bude vyvolávat rozporuplné reakce, určitě se i u nás najdou tací, kteří ji budou považovat za pouhou snahu o zviditelnění a nenechají na ní nitku suchou. Myslím si však, že kniha skutečně může i pomáhat: čtenářům*kám s podobnou sexuální orientací pocitem, že se svým zmatkem v duši nejsou sami*y, druzí si pak díky ní mohou uvědomit, jak osaměle a vykořeněně se někteří z nás musejí cítit. Na workshopu jsme dostali knížečku *Fäuste und Küsse* (Pěsti a polibky), jejíž obsah odpovídá článku, který Kim napsal*a tři dny po obdržení Německé knižní ceny. Zmiňuje v ní dva incidenty, při nichž dostal*a pěsti, jednou skutečně, podruhé obrazně. Obrací se na oba aktéry a zároveň na aktéry všech předchozích a budoucích podobných incidentů a ptá se, čím je jeho*její existence (nemluví přitom jen za sebe) vlastně ohrožuje. Jak může někoho ohrožovat rtěnka na cizích rtech, byť lemovaných vousy? Přála bych si, aby k zamyšlení se nad touto otázkou přispěla i *Knihy krve*.

Kontakt pro média:

Klára Kubíčková

nakladatelství Host

774 443 602

kubickova@hostbrno.cz

www.hostbrno.cz